

Andrej Ivanuša

FUNT STERLING

Sijoča zvezdica Velike Britanije

Tudi na denarnem področju se britanski otok razlikuje od evropske celine. Ko spoznamo njihove nenavadne posebnosti pri izdajanju in uporabi bankovcev, nam postane jasno čemu se tako krčevito oklepajo funta. Nekaj zato, da kljubujejo »tistim s celine«, nekaj zaradi »britanske tradicije« in tudi zato, »da ostanejo posebnost«.

Severnoirski ali škotski funt – to vprašanje je zdaj ...

V prvi polovici marca 2014 sem obiskal Edinburgh, ki je glavno mesto Škotske. To je dežela s severa britanskega otoka, ki se v zadnjem času zelo trudi, da bi dosegla neodvisnost in se izvila izpod angleške prevlade. Udeležil sem se srečanja udeležencev evropskega programa vseživljenjskega učenja Grundtvig. Zbralo se nas je devet iz šestih dežel. Iz Velike Britanije sta prišli udeleženci iz Severne Irske in Škotske.

Prijateljica iz Severne Irske se je pozanimala, če lahko plačuje s severnoirskimi funti. Pa ji je tista iz Škotske odvrnila, da ne, ker sprejemajo le škotske in angleške funte. Njihove funte z domačimi pa lahko zamenja na hotelski recepciji. Samo sem debelo gledal. Še bolj pa v trgovini, ko sem prejel dvoje različnih škotskih funtov! Prve je izdala The Royal Bank of Scotland, druge pa Clydesdale Bank. Bil sem popolnoma zmeden, saj se mi ni zdelo mogoče, da v isti državi obstajajo različni bankovci, ki jih smejo izdajati poslovne banke. Ob tem pa jih vsi trgovci niti ne želijo sprejemati. Nekateri Škoti tudi škotskih ne!

Funt sterling (The Pound Sterling, oznaka: £; ISO koda: GBP) ali preprosto funt je uradna valuta Združenega kraljestva (Anglija, Wales, Škotska, Severna Irska), otokov Jersey, Guernsey, Isle of Man, South Georgia in South Sandwich, Britanske Arktike, pa še Gibraltarja in prekomorskih ozemelj kot so Falklandski otoki ter srednjeameriški otoki Sveta Helena, Tristan da Cunha in Ascension. Razdeljen je na 100 penijev (penny).

Načeloma, kajti na Škotskem, Severnem Irskem, na otokih Jersey, Guernsey, Isle of Man, v Gibraltarju, na Falklandih in na srednjeameriških otokih izdajajo lastne funte, ki pa so v paritetnem razmerju 1:1 z funtom sterlingom. Ob tem smejo na Škotskem funte izdajati kar tri banke, v Severni Irski pa celo štiri.

Zgodovinska dejstva

Denarna enota funt sterling izhaja iz časov Anglo-Saxonskega kraljestva (leta od 660 do 900). Takrat so iz enega funta srebra skovali 240 srebrnih kovancev, imenovanih »sterlings« ali poslovenjeno »sijoče zvezdice«. En funt teže je okrog 0,45440 kilograma in po starem se je delil na 16 unč. Vsak srebrnik je torej vseboval približno 18,9 grama srebra.

Vse do sredine 19. stoletja je bilo v Veliki Britaniji in na Irskem tudi zasebnim bankam dovoljeno, da lahko izdajajo svoje bankovce. Papirnate zadolžnice je izdajala prava množica lokalnih in mestnih bank v Angliji, Walesu in na Škotskem ter Irskem. Ko je pričelo primanjkovati zlata kot podlage za denar, je pričel parlament Velike Britanije omejevati izdajo papirnatega denarja. Leta 1844 so sprejeli Bank Charter Act, v katerem so izdajo bankovcev dovolili le centralni Bank of England in določenim izjemam. Ob tem

so tolerirali še tiste zasebne banke, ki so v tistem trenutku izdajale bankovce. Z bankroti zasebnih bank, z združevanjem in njihovim preoblikovanjem se je njihovo število vedno bolj zniževalo. Zadnja zasebna banka je bila Fox, Fowler and Company, ki je poslednje bankovce izdala leta 1921. Tako so ostale le posamezne javne (poslovne) banke.

*Kovanci za 1 funt in peniji (izdaja iz leta 2008), manjka kovanec za 2 funta.
(Vir: Coins of the pound sterling, Wikipedia)*

Danci izdajajo severnoirske funte

V tem trenutku v Združenem kraljestvu in v prekomorskih ozemljih funte izdajajo naslednje finančne ustanove:

Združeno kraljestvo (United Kingdom)		
Anglija in Wales (Pound Sterling, angleško) (Punt sterling, velško) (Peuns sterling, cornvalsko)	Škotska (Poond sterlin, škotska angelščina) (Punnd Sasannach, škotska galščina)	Severna Irska (Punt steirling, irska angleščina)
Bank of England (centralna banka)	Bank of Scotland (poslovna banka) Royal Bank of Scotland (poslovna banka) Clydesdale Bank (poslovna banka)	Bank of Ireland (poslovna banka) First Trust Bank (poslovna banka) Ulster Bank (poslovna banka) Danske Bank (poslovna banka)
Kronska odvisna ozemlja (Crown Dependencies)		
Otok Man (Manx Pound) (Punt Sostynagh, manks)	Jersey (Jersey Pound)	Guernsey (Guernsey Pound)
Isle of Man Government (državna zakladnica)	States of Jersey (državna zakladnica)	States of Guernsey (državna zakladnica)
Britanska čezmorska ozemlja (British Overseas Territories)		
Gibraltar (Gibraltar pound)	Sv. Helena (Saint Helena Pound)	Falklandi (Falkland Islands Pound)
Government of Gibraltar (državna zakladnica)	Government of Saint Helena (državna zakladnica)	Government of the Falkland Islands (državna zakladnica)

Najbolj zanimiva je Danske Bank. Northern Bank je leta 2012 zašla v velike finančne težave in se je rešila s pomočjo kapitala Danske Bank Group s sedežen v Kopenhagnu na Danskem. Preimenovali so se in junija 2013 izdali novi seriji bankovcev za 10 in 20 funtov. Tako na Severnem Irskem funte izdaja tudi danska banka! A ob tem je zanimivo še to, da je bila Northern Bank decembra leta 2004 tarča velikega ropa, ki bi ga naj izvedla Irska revolucionarna armada IRA. Tatovi so odnesli več kakor 26,5 milijona funtov iz njihove centrale v Belfastu. Banka je iz prometa takoj potegnila vse bankovce od 10 enot navzgor. Veljavni so ostali samo tisti za 5 funtov, ki so bili narejeni iz umetne mase in ne iz papirja. S to potezo so dejansko »oropali« roparje. Sam rop pa še vedno ni pojasnjen!

Lokalni funti

V Evropi menimo, da je »denar« vse, kar označimo kot takega. Torej je bankovec le nadomestilo za kovance, nekaj praktičnega pač, da nam denar s svojo težo ne »trga žepov«. V Veliki Britaniji velja, da je »denar« samo kovanec. Papirnati bankovec je le »zadolžnica«, ki prinositelju zagotavlja, da bo v banki dobil ustrezno število kovancev. Takšne »zadolžnico« pa niso obvezni sprejemati trgovci. Če prodajalec meni, da ni ustrezna, mu bankovca ni potrebno sprejeti. Prav iz tega izhaja, da zamenjave med različnimi funti opravijo v denarnih ustanovah (banke, menjalnice) in iz praktičnih razlogov tudi hotelske recepcije, saj jim je v interesu, da se njihov gost-tujec v mestu dobro počuti.

Seveda ... »celinske« in s tem tudi naše banke bankovcev tistih bank, ki niso Bank of England, ne menjujejo. Po »uradni razlagi« je to denar, ki je lokalni in veljavni le v Veliki Britaniji. Tako velja nasvet za vse popotnike, da poskusijo 'neprave' funte zamenjati na letališču ob povratku. Ali pa ga »prodajo« komu za katerega vedo, da se odpravlja na Škotsko, Severno Irsko, ipd.